

Nuosavybės teisės objekto reglamentavimo Lietuvoje probleminiai aspektai

Eimantas Kadys

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedros doktorantas
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel. (+370) 644 83249
El. paštas: Eimantaskadys18@gmail.com

Straipsnyje analizuojamas nuosavybės teisės objekto reglamentavimas Lietuvoje ir su juo susijusi problematika. Pirmoje straipsnio dalyje analizuojama civilinės nuosavybės teisės objekto samprata, atskleidžiamas skirtingas nuosavybės teisės objekto supratimas daiktinės teisės doktrinos ir užsienio valstybių teisinėse sistemose. Antroje straipsnio dalyje detalai atskleidžiamas civilinės nuosavybės teisės objekto reglamentavimas Lietuvoje, išskiriami ir detalizuojami kriterijai, pagal kuriuos objektas yra pripažįstamas daiktu teisine prasme, bei suformuluojami požymiai, pagal kuriuos nematerialūs objektai turėtų būti priskirti „kito turto“ kategorijai ir būti laikomi nuosavybės teisės objektu.

Pagrindiniai žodžiai: nuosavybės teisės objektas, daiktas, *res corporales*, nematerialusis turtas, *res incorporales*.

Problematic Aspects of Regulating the Object of the Right to Property in Lithuania

This paper analyzes the regulation of the object of the right to property in Lithuania and related issues. The first part of the article analyzes the concept of the object of civil property law, revealing a different understanding of the object of property law in the doctrines of property law and in the legal systems of foreign countries. The second part of this paper provides a detailed account of the regulation of the object of civil property law in Lithuania, distinguishes and elaborates the criteria according to which an object is recognized as an object in the legal sense, and articulates the features according to which intangible objects should be classified as “other property” and considered as objects of property law.

Keywords: object of property law, thing, *res corporales*, intangible assets, *res incorporales*.

„Jeigu dabar rengtume civilinį kodeksą,
4 knyga vadintųsi turto teisė, bet ne daiktinė teisė.
Tai sukeltų mažiau ginčų, o kas gi yra tas daiktas“
Prof. V. Mikelėnas

Įvadas

Temos aktualumas. Teisės doktrinoje teigiama, kad klausimas, kas turėtų būti laikoma civilinės nuosavybės teisės objektu, šiuo metu yra didžiausia Lietuvos civilinės teisės doktrinos problema (Birštonas, 2014, p. 228). Nuosavybės teisės objekto reglamentavimo problematiką galima pristatyti kaip dviejų nuomonių tarpusavio priešpriešą.

Received: 24/05/2022. Accepted: 07/11/2022

Copyright © 2022 Eimantas Kadys. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Pirmoji nuomonė teigia, kad nuosavybės teisės objektu gali būti pripažįstamas tik daiktas, kuris turi būti suvokiamas siaurai – kaip materialaus pasaulio dalykas. Ši pozicija atspindi klasikinę daiktinės teisės doktriną, kuri neigia galimybę pripažinti nematerialius objektus nuosavybės teisės objektais ir jais laiko tik materialius daiktus (Van Erp, 2009, p. 12, 19; Mikelėnas, 2020, p. 15). Šios nuomonės šalininkų teigimu, nuosavybės teisės objekto statuso suteikimas nematerialiems objektams panaikina bet kokius skirtumus tarp daiktinės ir prievolių teisės, o tai sukuria nemažai teorinių ir praktinių problemų. Tačiau teisės doktrinoje klasikinė daiktinės teisės koncepcija yra kritikuojama, teigiama, kad toks siauras nuosavybės teisės objekto suvokimas yra pasenęs ir absoliučiai neatitinkantis šiuolaikinės civilinės apyvartos bei nesugebantis paaiškinti naujai atsirandančių reiškinių (Pakalniškis, 2002, p. 79; Sakavičius, 2008, p. 46).

Antroji nuomonė – civilinės nuosavybės teisės objektu turi būti pripažįstami ne tik materialūs daiktai, bet ir kitos civilinės teisės žinomos vertybės (turtinės teisės, intelektinės veiklos rezultatai, pinigai, vertybiniai popieriai ir kt.). Šios nuomonės šalininkų teigimu, pagrindinis veiksnys, lemiantis platesnį nuosavybės teisės objekto traktavimą, neapsiribojant materialiais daiktais, yra sudėtingėjantys ekonominiai santykiai ir atsirandančios naujos turto formos, kurioms būtina suteikti nuosavybės teisės statusą. Tačiau toks pliuralistinis požiūris į nuosavybės teisės objektą teisės doktrinoje taip pat kritikuojamas, teigiama, kad šios nuomonės šalininkai susiduria su „teisės į teisę“ problema, o tai sudaro prielaidų atsirasti teisių struktūrai iki begalybės, dėl ko teisinio santykio požiūriu pasimeta teisės objektas, t. y. vertybė, dėl kurios ir atsiranda teisė. Taip pat yra teigiama, kad nematerialiems objektams daiktinės teisės teisinis režimas negali būti pritaikytas visa apimtimi ir kt. (Sakavičius, 2008, p. 46). Taigi, į klausimą, kokie objektai Lietuvos civilinėje teisėje turėtų būti pripažįstami ir laikomi nuosavybės teisės objektu, iki šios dienos vis dar neatsakyta.

Nuosavybės teisės objekto reglamentavimo problematiką rodo ir tai, kad įstatymų leidėjas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000) 4.38 straipsnyje nuosavybės teisės objektu pripažįsta „ir kitą turtą“. Tačiau įstatyme nėra pateikta jokių kriterijų ar požymių, kurie leistų nustatyti, kokie objektai gali būti pripažįstami „kitu turtu“ ir būti laikomi nuosavybės teisės objektu. Dar neaiškesnė ši situacija ir dėl to, kad turto sąvoka Lietuvos civilinėje teisėje apskritai nėra apibrėžta ir vartojama keliomis skirtingomis prasmėmis (Birštonas, 2014, p. 228).

Atsižvelgiant į aptartą temos aktualumą, šio straipsnio **tikslas** – ištirti ir nustatyti, kokie objektai gali būti pripažįstami ir laikomi civilinės nuosavybės teisės objektu.

Straipsnio tikslui pasiekti keliami šie **uždaviniai**: pirma, išanalizuoti civilinės nuosavybės teisės objekto sampratą, atskleidžiant ją skirtingose daiktinės teisės doktrinosose ir užsienio valstybių teisinėse sistemose; antra, atskleisti Lietuvoje įtvirtintą daikto, kaip nuosavybės teisės objekto, sampratą, analizuojant ją užsienio valstybių teisinių sistemų kontekste; trečia, nustatyti, kokie objektai ir pagal kokius kriterijus gali būti priskiriami „kito turto“ kategorijai ir būti laikomi nuosavybės teisės objektu.

Tyrimo **objektas** – civilinės nuosavybės teisės objektas ir su juo susiję teisės institutai. Nors šio tyrimo objektas išimtinai susijęs tik su Lietuvos civilinės teisės sistema, siekiant geriau atskleisti tyrimo objektą, yra pasitelkiami ir užsienio valstybių teisės šaltiniai.

Straipsnyje naudoti pagrindiniai **metodai** – lyginamuoju metodu palyginta, kaip nuosavybės teisės objektas apibrėžiamas skirtingose daiktinės teisės doktrinosose ir užsienio valstybių teisinėse sistemose; istorinis metodas pasitelktas analizuojant nuosavybės teisės objekto apibrėžimo kaitą Lietuvoje 1964–2000 metais, kartu įvertinant priežastis, lėmusias dabar galiojančiame CK esamą nuosavybės teisės objekto formuluotę; sisteminiu metodu analizuotas nuosavybės teisės objekto institutas kitų daiktinės teisės institutų kontekste; loginis ir analizės metodai naudoti analizuojant teisės šaltinius ir formuluojant darbo autoriaus pozicijas.

Nagrinėjamos temos iširtumas – civilinės nuosavybės teisės objektas Lietuvos teisės doktrinoje iki šiol nebuvo visapusiškai ir kompleksiskai išnagrinėtas, nors minėta, kad klausimas, kas turėtų būti laikoma civilinės nuosavybės teisės objektu, šiuo metu yra didžiausia Lietuvos civilinės teisės doktrinos problema (Birštonas, 2014, p. 228). Tokia situacija tikriausiai susiklostė dėl to, kad dauguma mokslinių tyrimų, susijusių su nuosavybės teise, daugiausiai yra skirti tik nuosavybės teisiniams santykiams, neišskiriant ir neanalizuojant pačios vertybės, dėl kurios apskritai gali susiklostyti nuosavybės teisiniai santykiai. Iš tyrimų, kuriuose daugiau dėmesio buvo skirta nuosavybės teisės objekto instituto klausimams nagrinėti, paminėtini prof. V. Mikelėno, prof. R. Birštono, prof. V. Pakalniškio, doc. dr. L. Didžiulio, dr. A. Jakutytės-Sungailienės, dr. J. Sakavičiaus darbai (Mikelėnas, 2020, p. 13–28; Birštonas, 2014, p. 222–243; Pakalniškis, 2002, p. 69–79; Pakalniškis, 2005, p. 76–85; Didžiulis, 2020, p. 29–52; Jakutytė-Sungailienė, 2009, p. 213–227; Sakavičius, 2008, p. 42–49). Tačiau šiuose darbuose nuosavybės teisės objekto instituto analizė nėra detali, juose nuosavybės teisės objektas analizuojamas tik bendrais bruožais, pavyzdžiui, tiriama, ar galima įgyti civilinės nuosavybės teisę į konstitucinę nuosavybės teisės objektus – teisę gauti pensiją, atlyginimą ir kt., analizuojama turto samprata, nagrinėjamas termino „daiktinė teisė“ atsiradimas, jį siejant su konkrečiu nuosavybės teisės objektu – materialiu daiktu, vertinama, kokioms objektų grupėms turėtų būti suteikiamas daiktinės teisės teisinis režimas, ir kt. Išsamesnį tyrimą, susijusį su konkrečiu nuosavybės teisės objektu – daiktu, yra atlikęs tik prof. V. Pakalniškis, analizuodamas daiktus civilinių teisių objektų sistemoje (Pakalniškis, 2005, p. 76–85). Tačiau šis tyrimas atliktas jau daugiau nei prieš 17 metų ir jame analizuoti klausimai labiau aprėpia daikto sampratos metodologinę reikšmę, daiktinės teisės ir prievolių teisės sąveiką, civilinių teisių objektų sistemą ir kt. Be to, šiame tyrime nėra išskiriami patys objektai, kurie gali ir negali būti pripažįstami daiktu teisine prasme, jame nėra atliekama išsami daikto sampratos analizė užsienio valstybių teisinių sistemų kontekste ir kt. Taigi, išsamios, visapusiškos ir kompleksinės nuosavybės teisės objekto instituto analizės teisės doktrinoje šiuo metu nėra atlikta.

Darbo originalumas – autoriaus žiniomis, šis tyrimas yra pirmasis, kuriame detaliam, visapusiškai ir kompleksiskai analizuojamas civilinės nuosavybės teisės objektas, skirtingi nuosavybės teisės doktrinių požiūriai į šį teisinį institutą, kartu analizuojant, kaip nuosavybės teisės objektas apibrėžiamas ir reglamentuojamas užsienio valstybių teisinėse sistemose. Darbas originalus ir tuo, kad autorius, atlikęs tyrimą, išskiria ir detalizuoja kriterijus, pagal kuriuos, jo vertinimu, nematerialūs objektai gali būti laikomi nuosavybės teisės objektu, priskiriant juos CK 4.38 straipsnyje nurodytai „kito turto“ kategorijai.

Tyrimui esminę reikšmę turėjo šie naudoti **šaltiniai ir literatūra** – prof. Sjef van Erp., prof. R. Birštono, prof. V. Mikelėno, prof. V. Pakalniškio ir doc. dr. L. Didžiulio atlikti moksliniai tyrimai. Tyrimui svarbią reikšmę taip pat turėjo mokslinių straipsnių ir konferencijos pranešimų rinkinys – „Daiktinė teisė: ar privatinės teisės pamatai atlaikys XXI a. iššūkius?“

1. Nuosavybės teisės objekto samprata ir skirtingi daiktinės teisės doktrinių požiūriai

Nuosavybės santykiai yra vieni iš svarbiausių visuomeninių santykių, nes tai yra tiek ekonominis, tiek socialinis kiekvienos visuomenės (valstybės) pamatas. Tad siekiant garantuoti šių santykių stabilumą ir aiškumą, jau nuo senovės šiems santykiams reguliuoti yra pasitelkiama teisė, kaip vienas iš didžiausių įtaką turinčių socialinių reguliatorių (Vaišvila, 2009, p. 185). Teisės, kaip socialinio fenomeno, tikslas – reguliuoti svarbiausius visuomeninius santykius, kartu rodo ir nuosavybės santykių svarbą, nes nuosavybės santykiai yra reglamentuojami tiek tarptautinių, tiek nacionalinių teisės aktų, o nuosavybės teisė kai kuriuose iš jų yra pripažįstama ir prigimtinė žmogaus teisė (Konstitucinio Teismo 2005 m. rugpjūčio 23 d. nutarimas).

Nuosavybės teisės apibrėžimas Lietuvos civilinėje teisėje pateikiamas CK 4.37 straipsnio 1 dalyje, kurioje nuosavybės teisė apibrėžta subjektyvia prasme per savininko teisių turinį – tai asmens teisė savo nuožiūra, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti.

Lietuvos įstatymų leidėjas nuosavybės teisę reguliuojančias teisės normas civilinėje teisėje yra įtvirtinęs CK IV knygoje, kartu su kitomis daiktinės teisės normomis. Sisteminė CK 4.37 straipsnio 1 dalies ir 4.20 straipsnio analizė leidžia teigti, kad civilinėje teisėje nuosavybės teisė yra viena iš subjektyvių daiktinių teisių. Tai reiškia, kad nuosavybės teisei yra būdingi visi rūšiniai daiktinių teisių požymiai – absoliutumas, asmeninis pobūdis, daiktinės teisės sekimas paskui jos objektą, prioritetas prieš prievolinius teises, viešumas, gynimas daiktiniais gynimo būdais ir kt. (Birštonas, 2014, p. 227).

Pirmiau aptarta nuosavybės teisės samprata, ją sudarančių savininko teisių turinys ir jai būdingi rūšiniai daiktinių teisių požymiai yra neatsiejamai susiję su nuosavybės teisės objektu, t. y. vertybe, kuriai skirtos nuosavybės teisę reglamentuojančios teisės normos. Nuosavybės teisės objektas teisiniuose santykiuose turi ypač didelę reikšmę, nes, kalbant apie nuosavybės teisės egzistavimą, jos įgyvendinimą, nuosavybės teisės neliečiamumą ir gynimo ribų nustatymą, pirmiausia reikia atsakyti į pagrindinį klausimą – į ką, į kokį objektą asmuo turi nuosavybės teisę. Atsakymas į šiuos klausimus neatsiejamai susijęs su vienu iš esminių daiktinės teisės principų – specifiskumu, teisės doktrinoje dar įvardijamu kaip daiktinės teisės apibrėžtumo reikalavimu (Smaliukas, 2003, p. 129). Šis pamatinis daiktinės teisės principas nustato reikalavimą nuosavybės teisės objektą aiškiai ir nedviprasmiškai apibrėžti, t. y. tiksliai identifikuoti, nes nuosavybės teisę galima turėti tik į individualiais požymiais apibrėžtą ar į rūšiniais požymiais individualizuotą objektą (McGuire *et al.*, 2011, p. 18–19).

Tai, kas turėtų būti pripažįstama ir laikoma nuosavybės teisės objektu, formuojantis klasikinei teisės doktrinai buvo suprantama nevienodai. XVIII–XIX a. po didžiosios Prancūzijos revoliucijos pradėjusi formuotis klasikinė daiktinės teisės doktrina nuosavybės teisės objektą suvokė labai siaurai ir konkrečiai – juo buvo pripažįstami tik materialūs daiktai, ir tik tie, kurie buvo naudojami tuo metu buvusiems žmogaus vartojimo poreikiams tenkinti (Van Erp, 2009, p. 12, 19; Mikelėnas, 2020, p. 15). Tačiau ilgainiui nuosavybės teisės objekto samprata kito, nes keitėsi ir žmogaus poreikiai. Žmonėms išmokus pasisavintus iš gamtos objektus pritaikyti kitiems daiktams gaminti, nuosavybės teisės objektu buvo imta pripažinti ir gamybos priemonės, t. y. daiktus, kurie buvo naudojami ne žmogaus vartojimo priemonėms tenkinti (Jakutytė-Sungailienė, 2009, p. 216).

XVIII–XIX a. civilinė apyvarta nebuvo sudėtinga, todėl tuo metu egzistavęs supaprastintas požiūris į nuosavybės teisės objektą, kai juo buvo laikomas tik materialus objektas – daiktas, to meto praktikai nekėlė jokių keblumų ir buvo priimtinas. Tačiau pradėjus formuotis rinkos ekonomikai ir sudėtingėjant civilinei apyvartai, klasikinė nuosavybės teisės doktrina tapo nebepriimtina, nes civilinėje apyvartoje greta materialių daiktų atsirado ir nematerialūs objektai – kreditoriaus reikalavimo teisės, turiniai įsipareigojimai, turinės teisės, susijusios su asmeniniu neturtinių vertybių naudojimu, ir kt., kurių pagal klasikinę daiktinės teisės doktriną nebuvo galima priskirti prie nuosavybės teisės objektų, todėl tuo metu šie objektai negalėjo dalyvauti civilinėje apyvartoje (Pakalniškis, 2002, p. 76–77). Požiūriu į nuosavybės teisės objekto suvokimo kaitą taip pat skatino ir naujų visuomeninių poreikių formavimasis – be įprastų materialių poreikių, atsirado ir dvasinių, kuriems patenkinti susiformavo naujos vertybės, nebeturinčios materialaus daikto formos, tačiau kurias asmenys vis tiek laiko savomis – tai įvairūs intelektualinės veiklos rezultatai, pavyzdžiui, išradimai, prekių ženklai ir kt. (Jakutytė-Sungailienė, 2009, p. 217).

Nuosavybės teisės objekto išplėtimas nuosavybės teisę pripažįstant ne tik į materialų daiktą, bet ir į vertybes, neturinčias materialumo požymio, teisės doktrinoje ir įvairių valstybių jurisdikcijose tapo

diskusijų objektu. Šiuo klausimu išsiskiria du požiūriai – konservatyvesni teisininkai, kurie vadovaujasi klasikine daiktinės teisės doktrina, neigia bet kokią galimybę pripažinti nuosavybės teisę į vertybes, kurios neturi materialios išraiškos (Van Erp, 2009, p. 12). Novatoriškesni teisininkai laikosi visiškai priešingos pozicijos ir teigia, kad, keičiantis žmonių poreikiams, yra būtina pripažinti nuosavybės teisę ne tik į materialius daiktus, bet ir į materialios išraiškos neturinčias vertybes, kurios lygiai taip pat, kaip ir materialūs daiktai, gali tenkinti asmens poreikius ir teikti ekonominę naudą. Novatoriškesni teisininkai materialios išraiškos neturinčias vertybes priskiria dar senovės Romos daiktinėje teisėje suformuotai daiktų kategorijai – *res incorporales*, kuriais buvo laikomi abstraktūs objektai, kurių, kitaip nei materialių daiktų, negalima paliesti, tačiau kurių egzistavimą lėmė galiojanti teisė (Nekrošius *et al.*, 1999, p. 100). Pluralistinis požiūris į nuosavybės teisės objektą, juo pripažįstant ir *res incorporales* objektus, teisės doktrinoje vienareikšmiškai vyrauja (Birštonas, 2014, p. 229). Šį požiūrį palaikančių atstovų teigimu, XX a. įvykę didžiuliai ekonominiai, technologiniai ir socialiniai pokyčiai nulėmė, kad nuosavybės teisės objektas nebegali būti siejamas vien tik su materialiais daiktais (Mikelėnas, 2020, p. 16). Be to, dabartinėje ekonomikoje vis didesnę asmenims priklausančio turto dalį sudaro nematerialūs turtas. Todėl klasikinės daiktinės teisės koncepcijos požiūris į nuosavybės teisės objektą tik kaip į materialų daiktą šiandien nebeatspindi tikrosios visuomeninių santykių padėties. Tad ir nuosavybės teisė nebegali būti apibrėžiama vien tik asmenų santykiais dėl daiktų. Pluralistinį požiūrį į nuosavybės teisės objektą lemia ir dėl technologijų pažangos atsirandančios naujos turto formos, kurias kiekvienas asmuo savinasi ir jas laiko kaip savaime suprantama nuosavybe, nors šios turto formos ir neturi materialios išraiškos, pavyzdžiui, finansinis turtas, virtualus turtas ir kt. Taigi, nors teisės doktrinoje egzistuoja du kardinaliai skirtingi požiūriai į nuosavybės teisės objektą, dėl pirmiau nurodytų priežasčių pluralistinis požiūris į nuosavybės teisės objektą šiandien yra vyraujantis.

Šiuo metu daugelyje Europos valstybių teisinių sistemų nuosavybės teisės objektas yra reglamentuojamas skirtingai. Europos valstybių teisinės sistemos galima suskirstyti į tris kategorijas pagal tai, kaip jų civilinės teisės sistemoje yra apibrėžiamas nuosavybės teisės objektas.

Pirma, Europos valstybių teisinės sistemos galima skirstyti į tas, kuriose nuosavybės teisės objektas yra tik materialūs daiktai (*res corporales*) – Vokietija, Graikija. Tačiau būtina pabrėžti, kad šių abiejų valstybių teisinėse sistemose nepaneigiama galimybė nuosavybės teisės objektu tapti tiek turtinėms teisėms, tiek kitiems nematerialiems objektams. Pavyzdžiui, Vokietijos BGB 1068 ir 1273 straipsniuose numatyta, kad uzufukto ir įkeitimo teisių objektas gali būti ne tik materialus daiktas, bet ir turtinės teisės (*German civil code*, 1900). Vokietijos teisės doktrinoje taip pat galima rasti nuomonių, kad į klausimą, kas yra kūniškas daiktas, turėtų atsakyti ne fizikos mokslas, o civilinė apyvara. Toks daikto sąvokos traktavimas leidžia išplėsti daikto sąvoką tiek, kad į ją gali patekti ir nematerialūs objektai (Pakalniškis, 2002, p. 77).

Antra, Europos valstybių teisinės sistemos galima skirstyti į tas, kurios nuosavybės teisės objektu įvardija daiktą, tačiau šių valstybių teisinėse sistemose yra pasirinkta plati daikto sąvoka, t. y. į šią sąvoką patenka tiek materialūs, tiek nematerialūs objektai – Portugalija, Italija, Austrija, Prancūzija, Belgija, Ispanija, Švedija ir kt. (Drobnig, Von Bar, 2004, p. 309).

Trečia, Europos valstybių teisinės sistemos galima skirstyti į tas, kuriose nuosavybės teisės objektu įvardijamas turtas, t. y. konkretaus objekto galėjimas būti nuosavybės teisės objektu siejamas su jo galėjimu teikti ekonominę naudą, bet ne jo išraiškos forma. Tokia moderni nuosavybės teisės objekto samprata pasirinkta 1992 m. Nyderlandų Karalystės civiliniame kodekse (*Dutch Civil Code*, 1992). Šio kodekso 3.1 straipsnyje įtvirtinta, kad turtu laikomi visi daiktai ir visos paveldimos teisės. Apibrėžiant daiktus, 3.2 straipsnyje nurodoma, kad jais laikomi visi kūniški objektai, pasiduodantys asmens valdžiai; 3.6 straipsnyje įtvirtinama, kad paveldimomis teisėmis laikomos arba teisės, kurios atskirai

ar kartu su kita teise gali būti perleidžiamos, arba teisės, kurios turi galimybę suteikti turtinę naudą jos turėtojui, arba teisės, kurios įgytos mainais už esamą ar būsimą turtinę naudą (Jakutytė-Sungailienė, 2009, p. 220). Taigi, visos teisės, kurios turi apyvartumo savybę, mainomąją (santykinę) vertę ir turtinę naudą, yra laikomos „paveldimomis teisėmis“, kitaip tariant, turtu, kuris yra nuosavybės teisės objektas (Drobnig, Von Bar, 2004, p. 311).

Plačią nuosavybės teisės objekto sampratą galima aptikti ir bendrosios teisės tradicijos valstybėse. Pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje vyrauja tendencija nuosavybės teisės objektu laikyti bet kokias teises, teisių visumą ar kitokius objektus, jeigu tai yra tik įmanoma (Jakutytė-Sungailienė, 2009, p. 221). Taigi, šios valstybės teisinis reglamentavimas nesudaro jokių kliūčių pripažinti nuosavybės teisę į naujai atsirandančias turto formas ar kitus objektus, kurie neturi materialios išraiškos. Pavyzdžiui, 2022 m. gegužės 3 d. Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis Teismas pripažino nuosavybės teisę į nepakeičiamus žetonus (angl. NFTs), kurie dabar pasaulyje yra itin populiarius (UK Acknowledges NFTs as Property..., 2022). Vis dėlto Didžiosios Britanijos teisės doktrinoje tokia plati nuosavybės teisės objekto samprata yra kritikuojama, teigiama, kad laikantis tokios plačios nuosavybės teisės objekto sampratos, yra rizika, jog nuosavybės teisės objektų ratas gali tapti per didelis, nes kiekvienas, bent kiek ekonomiškai vertingas objektas, turėtų būti laikomas nuosavybe. Todėl yra teigiama, kad nuosavybės teisės objektu reikėtų laikyti tik tokią vertybę, kurios saugojimas nuosavybės teisę reglamentuojančiomis teisės normomis atitinka viešąjį interesą (Ball, 2006).

Taigi, nuosavybės teisės objekto apibrėžimo plėtrai didžiulę įtaką turėjo ir vis dar tebeturi vykstančios ekonominiai, technologiniai ir socialiniai pokyčiai. Būtent dėl šių priežasčių tiek teisės doktrinoje, tiek daugelyje pasaulio valstybių teisinių sistemų yra pripažįstamas pliuralistinis požiūris į nuosavybės teisės objektą. Tačiau pasaulyje vis dar yra valstybių, kurių teisinėse sistemose vadovujamasi klasikine daiktinės teisės doktrina, kuri nuosavybės teisės objektą traktuoja labai siaurai – tik kaip materialų daiktą, galinti tenkinti asmens ūkinius poreikius.

2. Nuosavybės teisės objekto reglamentavimas Lietuvoje

Atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę ir valstybei perėjus nuo socialistinės prie kapitalistinės santvarkos, reikėjo iš esmės pakeisti tuo metu galiojusį 1964 m. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinį kodeksą (toliau – 1964 m. CK) (Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinis kodeksas, 1964). Nuosavybės teisės institute esminių pokyčių reikalavo nuosavybės teisės objektai, nes socialistinėje santvarkoje ypatingas dėmesys buvo skiriamas tik viešai (visuomenei) nuosavybei, mažiau reikšmingą išskiriant privačią nuosavybę, kurios objektų ratas tuo metu buvo labai mažas. Pavyzdžiui, pagal 1964 m. CK, nuosavybės teisės objektu galėjo būti tik apyvokos, asmeninio vartojimo, patogumo ir pagalbinių namų ūkio reikmenys, gyvenamasis namas ir darbo santaupos (1964 m. CK 109 straipsnis).

Tai, kas turėtų būti nuosavybės teisės objektu, buvo vienas iš svarbesnių teorinių klausimų, su kuriais susidūrė dabartinio CK rengėjai. Pirmajame CK projekte, kuris visuomenei buvo pristatytas 1996 metais, nuosavybės teisės objektas buvo suformuotas pagal klasikinę daiktinės teisės doktriną, juo laikant tik materialų daiktą (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso projektas, 1996). Tačiau to paties CK projekto kituose skyriuose buvo nemažai nuostatų, pagal kurias teisių objektais buvo pripažinti ne tik materialūs daiktai. Pavyzdžiui, buvo ir šiuo metu yra likę nemažai šeimos ir paveldėjimo teisės institutų nuostatų, iš kurių aiškiai darytina išvada, kad nuosavybės teisės objektas yra ne tik materialūs daiktai, bet ir kiti objektai, kurie neturi materialios išraiškos, pavyzdžiui, įmonės (verslo) vertės padidėjimas (CK 3.88 straipsnio 1 dalies 4 punktas), palikėjo turtinės reikalavimo teisės (CK 5.1 straipsnio 2 dalis) ir kt. Be to, pirmosios CK knygos III dalis buvo skirta vien tik civilinių teisių

objektams, tarp kurių buvo nurodyti ne tik daiktai, bet ir kiti nematerialūs objektai. Taigi, 1996 metais paskelbtame CK projekte daiktinės teisės knygos normos prieštaravo kitų CK knygų normoms. Šio prieštaravimo nepašalinus, reikėtų pripažinti, kad civilinėje apyvartoje gali būti toks objektas, kuris nėra laikomas nuosavybės teisės objektu (Pakalniškis, 2002, p. 76). Teisės doktrinoje teigiama, kad pirmiau nurodyti prieštaravimai pirmajame CK projekte galėjo atsirasti dėl to, kad atskirų CK knygų projektų rengėjams turėjo įtakos skirtingos nuosavybės teisės doktrinos. Vieni jų rėmėsi klasikine daiktinės teisės doktrina, pagal kurią nuosavybės teisės objektas yra tik materialus daiktas, o kiti buvo artimesni anglosaksų teisei sistemai, kuri, kaip minėta, pripažįsta itin plačią nuosavybės teisės objekto sampratą ir juo laiko bet koki objektą, turinti ekonominę vertę, nepaisant jo išraiškos formos (Pakalniškis, 2002, p. 76).

Dėl esamų prieštaravimų CK rengėjams reikėjo iš naujo svarstyti 1996 metais paskelbtą CK projektą ir ieškoti būdų, kaip civilinius teisių objektus reglamentuojančias teisės normas suderinti su nuosavybės teisės nuostatomis, esančiomis CK 4 knygoje. Ši teisinių nuostatų prieštaravimą buvo galima išspręsti dviem būdais. Pirmiausia, išplėsti CK 4.1 straipsnyje pateiktą daikto definiciją, nurodant, kad daiktu, kuris yra laikomas nuosavybės teisės objektu, gali būti tiek materialią (*res corporales*), tiek nematerialią (*res incorporales*) išraišką turintis objektas. Pavyzdžiui, tokia daikto teisinė definicija yra Portugalijoje. Šios valstybės Civilinio kodekso 202 straipsnyje nurodoma, kad daiktu yra laikoma bet kas, kas gali būti teisinių santykių objektu, t. y. tiek materialūs, tiek nematerialūs objektai (Código Civil Português, 1966). Antra, CK projekto nuostatų prieštaravimą buvo galima išspręsti plečiant nuosavybės teisės objektų ratą, t. y. jais pripažįstant ne tik materialius daiktus, bet ir materialios išraiškos neturinčias vertybes.

Lietuvos CK rengėjai pasirinko antrąjį variantą ir dabar galiojančiame CK nuosavybės teisės objekto apibrėžimą išplėtė, nurodant, kad juo gali būti daiktai ir kitas turtas, t. y. ir toks objektas, kuris neturi materialios išraiškos (*res incorporales*) (CK 4.38 straipsnis). Be to, dabar galiojančiame CK pateiktas daikto apibrėžimas (CK 4.1 straipsnis) liko nepakitęs, lyginant su 1996 metais paskelbtu CK projektu, nes daugelyje CK normų atskirai yra vartojamos daikto ir turto sąvokos, taip siekiant atskirti skirtingus nuosavybės teisės objektus, t. y. materialius daiktus ir nematerialius objektus. Taigi, šiuo metu galiojančiame Lietuvos teisiniame reguliavime yra įtvirtintas pliuralistinis požiūris į nuosavybės teisės objektą, pripažįstant, kad juo gali būti tiek materialūs, tiek nematerialūs objektai. Straipsnio autoriaus nuomone, toks nuosavybės teisės objekto rato išplėtimas yra aktyvios integracijos, modernios visuomenės ir Vakarų Europos valstybių tendencijas atspindintis reiškinys. Be to, CK įtvirtintas nuosavybės teisės objekto apibrėžimas yra itin patogus dinamiškai ir diversifikuotai XXI a. ekonomikai, nes Lietuvos teisė nenumato *numerus clausus* principo taikymo nuosavybės teisės objektams, o tai reiškia, kad nuosavybės teisė gali būti pripažinta į bet kokią vertybę, kuri turi ekonominę vertę, nepaisant jos išraiškos formos (Didžiulis, 2020, p. 41). O kitose valstybėse, vadovaujantis klasikine *numerus clausus* samprata, nuosavybės teisė gali atsirasti tik į tuos objektus, kurie įstatymo priskirti daiktinių teisių objektų sąrašui (Van Erp, 2017, p. 235). Tokia nuosavybės teisės sistema stipriai apriboja civilinės apyvartos vystymąsi ir stabdo technologijų pažangą.

2.1. Daiktas kaip nuosavybės teisės objektas

Daiktai nuo pat nuosavybės teisinių santykių atsiradimo ir klasikinės daiktinės teisės doktrinos susiformavimo yra laikomi nuosavybės teisės objektu. Teisės doktrinoje galima rasti mažiausiai dvi daikto (lot. *res*) sampratas, semiančias savo ištakas nuo pat romėnų teisės laikų:

- 1) siauroji daikto samprata – pagal šią sampratą romėnų teisėje daiktais buvo laikomi visi savarankiški ir tik materialiam pasaulyje egzistuojantys objektai, tinkami naudoti ūkinei veiklai ir turintys ekonominę vertę (*res corporales*);

- 2) plačioji daikto samprata – pagal šią sampratą daiktais buvo laikomi ne tik materialaus pasaulio objektai, bet ir teisės į daiktus ir į kitus abstrakčius objektus, kurių egzistavimo pagrindas buvo tuo metu galiojanti pozityvioji teisė (*res incorporales*). Tačiau ši daikto samprata romėnų teisėje apėmė tik asmens turto aktyvą, t. y. turtines teises ir daiktus, priklausančius asmeniui nuosavybės teise, ir ji nebuvo siejama su turтинiais įsipareigojimais ir teisėmis, susijusiomis su asmeniu, kurios negalėjo būti perleidžiamos (Nekrošius *et al.*, 1999, p. 99–100).

Aptartos daikto sampratos buvo ir tebėra svarbios, siekiant nustatyti, kas turėtų būti pripažįstama daiktu teisine prasme, t. y. kas turėtų būti laikoma nuosavybės teisės objektu ir į ką turėtų būti nukreiptos nuosavybės teisinius santykius reglamentuojančios teisės normos.

Lietuvos teisėje, kurioje iš dalies yra recepuota romėnų teisė, pasirinkta aptarta siauroji daikto samprata, laikant, kad daiktas fiziniu ir teisiniu požiūriu nesiskiria. Tokią išvadą galima daryti iš CK 4.1 straipsnyje pateiktos daikto definicijos, kurioje nurodyta, kad „daiktais laikomi iš gamtos pasisavinti arba gamybos procese sukurti materialaus pasaulio dalykai“. Iš šios įstatyme pateiktos daikto definicijos taip pat galima daryti išvadą, kad daiktais, pagal Lietuvos civilinę teisę, gali būti pripažįstami tik tokie objektai, kurie atitinka šiuos kriterijus:

- 1) objektiškumo – tam, kad objektas galėtų būti laikomas daiktu teisine prasme, jis turi būti materialaus pasaulio dalykas, t. y. objektyviai egzistuojantis materialiam pasaulyje. Materialus pasaulis yra fiziškai egzistuojantis gamtos pasaulis. Jo priešingybė yra žmogaus protu suvokiamos, bet gamtoje neegzistuojančios ir fizikai svetimos dimensijos. Šis kriterijus leidžia atskirti daiktus nuo kitų civilinės teisės objektų – turtinių teisių, konfidencialios informacijos, domeno vardų, kompiuterinių programų, prekių ženklų, pinigų, vertybinių popierių, radijo ryšio dažnių ir kt. (Didžiulis, 2020, p. 41);
- 2) objektą turi būti įmanoma pasisavinti – tai reiškia, kad jį turi būti galima išskirti iš egzistuojančio gamtos pasaulio arba jį sukurti gamybos procese pačiam žmogui.

Taigi, šiuos du kriterijus atitinkantis objektas gali būti pripažįstamas daiktu teisine prasme (CK 4.1 straipsnis), vadinasi, jis gali būti laikomas ir nuosavybės teisės objektu (CK 4.38 straipsnis).

Teisės doktrinoje galima rasti nuomonių, kad objektas turėtų būti pripažįstamas daiktu teisine prasme, kai jis atitinka ne tik pirmiau nurodytus kriterijus, bet kai jis turi ir objektyviai įvertinamą ekonominę vertę. Tad jeigu objektas ekonominės vertės neturi, jis neturėtų būti pripažįstamas daiktu teisine prasme, net jeigu jis yra materialus ir jį galima pasisavinti (Vitkevičius *et al.*, 1998, p. 237). Tokiai nuomonei reikėtų pritarti, nes nuosavybės teisės reglamentuojami santykiai yra turтинiai, todėl ir jos objektas, šiuo atveju daiktas, turėtų pasižymėti bent jau potencialiai turima ekonomine verte, kad jis galėtų būti laikomas nuosavybės teisės objektu (Mizaras *et al.*, 2009, p. 21).

Daiktais teisine prasme turi būti laikomi ir tie objektai, kurie dėl savo fizinių savybių nėra apčiuopiami, tačiau kuriuos galima tam tikru būdu kontroliuoti ir išreikšti tam tikru kiekiu (Smaliukas, 2017, p. 79). Pavyzdžiui, įvairių rūšių energija (elektros, šilumos, atominė ir kt.), skystos, dujinės ir kitos panašios būsenos medžiagos (vanduo rezervuaruose, gamtinės dujos talpyklose ir kt.), kurios egzistuoja materialiam pasaulyje ir kurias įmanoma techniškai valdyti bei pritaikyti žmogaus ūkiniams poreikiams tenkinti.

Taigi, pagal Lietuvos civilinę teisę, galimos dvi daiktų rūšys – pirma, materialiam (fiziniame) pasaulyje egzistuojantys materialūs objektai, kuriuos įmanoma pasisavinti ir kurie turi ekonominę vertę (bent jau potencialią), ir, antra, materialios formos neturintys, tačiau materialiam pasaulyje egzistuojantys objektai – įvairių rūšių energija ir kt. (Didžiulis, 2020, p. 42–43); (Smaliukas, 2017, p. 79).

Teisės doktrinoje aptinkama nuomonė, kad daiktais teisiniu požiūriu turėtų būti laikomi ir grynieji pinigai, nes jie yra materialūs objektai (Jakutyté-Sungailienė, 2009, p. 222). Tačiau, autoriaus

nuomone, tokia pozicija yra nepagrįsta, nes grynųjų pinigų ir daiktų funkcijos yra visiškai skirtingos. Teisės literatūroje nurodoma, kad pinigai yra visuotinė civilinės apyvartos, t. y. mainų, priemonė, ir jie, kitaip nei daiktai, negali patenkinti estetinių, dvasinių ar kitokių žmogaus poreikių bei neturi vartojamosios vertės (Mikelėnas, 2002, p. 182). Be to, gryniesiems pinigams turi specifinę prigimtį, nes jų vertė visiškai nepriklauso nuo jų daiktinės kilmės, kadangi skirtingais laiko momentais jų vertė tai kyla, tai krenta, priklauso nuo situacijos rinkoje, pavyzdžiui, valstybės infliacijos lygio. Taigi, gryniesiems pinigams neturėtų būti laikomi daiktais teisine prasme (CK 4.1 straipsnis). Todėl šiuolaikinis teisės mokslas pagrįstai pinigus yra išskyręs kaip specifinius ir savarankiškus civilinių teisių objektus (CK 1.97, 1.100 straipsniai).

Prie daiktų taip pat negali būti priskirti ir tokie objektai, kurių šiuolaikinis mokslas objektyviai negali sukurti prielaidų pasiekti, panaudoti ar pasisavinti, pavyzdžiui, oras, šiluma, saulės šviesa, vėjas ir pan. (Baranauskas *et al.*, 2010, p. 77). Tačiau reikia turėti omenyje, kad kai kurie objektai, nors jau ir gali būti pasiekiami (panaudojami) egzistuojančiomis mokslo ir technikos priemonėmis, tačiau dėl tarpvalstybinių susitarimų šie objektai nėra laikytini daiktais teisine prasme ir negali būti naudojami komerciniams tikslams, pavyzdžiui, kosminė erdvė, dangaus kūnai ir kt.¹

Užsienio valstybėse daikto samprata yra gerokai platesnė nei Lietuvos daiktinėje teisėje. Pavyzdžiui, Austrijos civiliniame kodekse numatyta, kad „daiktu teisine prasme yra laikoma viskas, kas yra naudojama žmonių, ir nėra asmuo. Daiktai, remiantis savybių skirtumais, yra skirstomi į materialius (kūniškus) ir nematerialius (nekūniškus)“ (ABGB 285 ir 291 straipsniai) (Gesamte Rechtsvorschrift für Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, 1812). Italijos civiliniame kodekse nustatyta, kad daiktais gali būti laikomi bet kokie teisių objektai, t. y. tiek *res corporales*, tiek *res incorporales* (Italijos civilinio kodekso 810 straipsnis) (Codice Civile Italiano, 1942). Prancūzijos civiliniame kodekse numatyta, kad kilnojamiems daiktams yra prilyginami *res incorporales* objektai (Prancūzijos civilinio kodekso 529 ir 544 straipsniai) (Codigo civil Frances, 2016). Taigi, kitaip nei Lietuvoje, užsienio valstybių teisinėse sistemose daiktai nėra siejami vien tik su jų fizine išraiška, nes daiktais pripažįstami ir materialios išraiškos neturintys objektai (*res incorporales*). Vis dėlto reikia turėti omenyje, kad nors Lietuvoje ir įtvirtinta siauroji daikto samprata, ją siejant vien tik su materialia objekto išraiška, pagal CK 4.38 straipsnį, kaip minėta, nuosavybės teisės objektu yra laikoma ir *res incorporales*, t. y. Lietuvoje, kaip ir kitose užsienio valstybėse, nuosavybės teisė gali būti įgyjama ir į materialios išraiškos neturinčią vertybę. Šie esami sąvokų skirtumai skirtingose užsienio valstybėse, t. y. plačios daikto sampratos ir nuosavybės teisės objekto, gali būti pirmiausia aiškinami tuo, kad XIX–XX a. įstatymų leidėjai, sekdami klasikinės daiktinės teisės doktrina, kuri vieninteliu nuosavybės teisės objektu pripažino tik materialų daiktą, civiliniuose kodeksuose įtvirtino siaurąją daikto sampratą (Mikelėnas, 2020, p. 15–16). Pasikeitus ekonominei tikrovei ir joje atsiradus nematerialiems objektams (reikalavimo teisėms, vertybiniams popieriams ir kt.), valstybių įstatymų leidėjai iš esmės turėjo pasirinkti vieną iš kelių variantų: arba civilinės teisės sistemoje įtvirtinti plačiąją daikto sąvoką, į ją įtraukiant tiek *res corporales*, tiek *res incorporales*, pavyzdžiui, taip pasirinkta Austrijoje, Italijoje, Prancūzijoje ir kt., arba pripažinti, kad nuosavybės teisės objektu gali būti ne tik daiktas siauroju požiūriu, jį siejant su materialia išraiška, bet ir nematerialusis turtas (*res incorporales*), kaip ir buvo pasirinkta Lietuvoje. Įstatymų leidėjai taip pat galėjo leisti teismams išplėsti daikto sąvoką tiesiogiai taikant ir interpretuojant pozityviąją teisę.

¹ Pavyzdžiui, pagal 1967 m. Sutarties dėl valstybių veiklos principų tiriant ir naudojant kosminę erdvę, įskaitant Mėnulį ir kitus dangaus kūnus, 2 straipsnį, kosminė erdvė, įskaitant Mėnulį ir kitus dangaus kūnus, negali būti nacionaliniu lygiu pasisavinama suvereniteto paskelbimo, naudojimo, okupavimo ar jokiais kitais būdais.

Daikto sąvokos išplėtimas tiek, kad į ją patenka ir nematerialūs objektai, iš esmės pasiekia tokį patį rezultatą kaip ir pripažinimas, kad nuosavybės teisės objektai yra ne tik materialūs daiktai, bet ir nematerialusis turtas (*res incorporales*). Dėl to darytina išvada, kad, nepaisant skirtingose valstybėse esamų terminijos skirtumų, dauguma valstybių vieningai sutaria dėl galutinio rezultato, t. y. kad nuosavybės ir kitų daiktinių teisių objektai yra ne tik materialūs daiktai, bet ir nematerialusis turtas. Tačiau, kaip bus nurodyta toliau, šie sąvokų skirtumai, t. y. plačios daikto sąvokos ir nuosavybės teisės objekto, gali lemti skirtingas galimybes savininkui įgyvendinti nuosavybės teisę į nematerialųjį turtą.

Teisės doktrinoje galima rasti nuomonių, kad, nepaisant Lietuvoje taikomo pliuralistinio požiūrio į nuosavybės teisės objektą, t. y. juo pripažįstant ir nematerialųjį turtą, materialūs daiktai vis tiek išliks svarbiausias turtinių santykių objektas, nes tik jie turi vartojamąsias savybes, dėl kurių gali būti tiek materialinių, tiek dvasinių poreikių tenkinimo priemonė (Pakalniškis, 2005, p. 83). Autoriaus nuomone, tokiai pozicijai nereikėtų pritarti, nes ji neatitinka XXI a. realijų. Šiandien dėl sparčiai vykstančios skaitmeninės revoliucijos ir technologijų pažangos atsiranda vis daugiau žmogaus poreikių, kurių negalima patenkinti materialiais daiktais, nes jie gali būti patenkinti tik virtualioje erdvėje. Todėl, autoriaus nuomone, materialūs daiktai XXI a. nebegali būti laikoma pagrindine žmogaus vartojimo poreikius tenkinančia priemone, nes šiandien riba tarp materialaus ir virtualaus pasaulio yra beveik išnykusi. Suprantama, kad materialūs daiktai, net ir šiandien, yra tie objektai, kuriuos asmuo pirmiausiai nori pasisavinti dėl jų teikiamos naudos. Tačiau akivaizdu, kad dabar vis didesnę žmogaus gyvenimo dalį sudaro nematerialūs objektai (*res incorporales*), kurie iš esmės gali patenkinti žmogaus vartojimo poreikius lygiai taip pat kaip ir materialūs daiktai.

2.2. Nematerialusis turtas kaip nuosavybės teisės objektas

Minėta, kad Lietuvos įstatymų leidėjas nuosavybės teisės objektui suteikia plačią reikšmę ir pripažįsta, kad juo gali būti ne tik daiktai, bet ir „kitas turtas“ (CK 4.38 straipsnis). Toks platus nuosavybės teisės objekto apibrėžimas suteikia galimybę įgyti nuosavybės teisę ne tik į materialius daiktus, bet ir į objektus, neturinčius materialios išraiškos. Teisės doktrinoje galima rasti nuomonių, kad toks pliuralistinis požiūris į nuosavybės teisės objektą yra nesuderinamas su Lietuvos civilinės teisės sistema. Teigiama, kad nepakankamai yra įvertinta aplinkybė, jog siaura nuosavybės teisės objekto (materialaus daikto) samprata neišvengiamai išplaukia iš vienos pagrindinių pandektinės sistemos (kurią Lietuva yra perėmusi) daiktų bei veiksmų priešpriešos, ir dabartinė Lietuvos civilinės teisės struktūra ir sąvokų sistema daugiausiai yra jos nulemta (Birštonas, 2014, p. 229). Taigi, nurodoma, kad Lietuvoje pripažįstant nuosavybės teisę ne tik į materialius daiktus, bet ir į nematerialius objektus (*res incorporales*), paneigiama CK įtvirtinta pandektinė sistema, kuri yra grindžiama vokiškosiomis tradicijomis.

Straipsnio autoriaus nuomone, su tokia pozicija negalima sutikti, nes klasikinė daiktinės teisės koncepcija, kuri nuosavybės teisės objektu pripažįsta tik materialius daiktus, jau yra pasenusi ir nebeatitinka šiuolaikinės civilinės apyvartos poreikių. Autoriaus nuomone, teisė negali nepaisyti fakto, jog šiuolaikiniai mokslo ir technologijų laimėjimai leidžia sukurti visiškai naujų rūšių turtą – objektai, anksčiau galėję egzistuoti tik materialios išraiškos forma, šiandien „atsikrato“ savo fizinių savybių ir persikelia į skaitmeninį pasaulį. Pavyzdžiui, dabar tą pačią knygą galima skaityti ne tik materialia popierine forma, bet ir elektroniniame įrenginyje. Maža to, šiandien kiekvienas asmuo savo turimą nematerialųjį turtą vertina lygiai taip pat kaip ir bet kokį kitą turimą materialųjį turtą. Pavyzdžiui, kompiuterinių žaidimų entuziastai nuolatos sudaro realias pirkimo–pardavimo sutartis dėl kompiuteriniame žaidime esančių ginklų, virtualių daiktų ar kitokių konkrečiame virtualiame pasaulyje egzistuojančių objektų pirkimo–pardavimo ir už juos atsiskaito tikrais pinigais. Taigi, nematerialūs objektai (*res incorporales*) yra įgiję visiškai naują prasmę ir sudaro vis didesnę asmens turimo turto dalį. Pavyzdžiui,

šiuo metu pasaulio turtingiausių asmenų didžiąją dalį turto įprastai sudaro ne nekilnojamasis turtas ar kitokie materialūs daiktai, o nematerialūs, finansinis turtas². Todėl XXI a. nuosavybės teisės objektas nebegali būti siejamas vien tik su materialiais daiktais. Tad galima teigti, kad nepriklausomai nuo to, objektas egzistuoja materialia ar nematerialia forma, jis turėtų būti pripažįstamas nuosavybės teisės objektu, jeigu jis turi ekonominę vertę ir gali tenkinti asmens poreikius.

Žinoma, pandektinė civilinės teisės sistema, kuri įtvirtinta Lietuvos teisinėje sistemoje, yra be galo svarbi ir negali būti panaikinta, nes materialinės teisės sistemoje atsirastų nenuoseklumas ir chaotiškumas (Mikelėnas, 2020, p. 26). Tačiau, manytina, kad šiandien ne visuomeniniai santykiai turi būti pritaikomi prie jau nuo seno žinomų ir per amžius nusistovėjusių teisinių kategorijų, o teisiniai instrumentai turi tapti tiek progresyvus, kad atitiktų visuomenės gyvenimo dinamiką ir nestabdytų visuomeninių santykių vystymosi. Todėl teisės doktrinoje pagrįstai teigiama, kad vienas iš būdų įveikti prieštaravimus tarp naujos realybės ir tradicinio kontinentinės teisės požiūrio į nuosavybės teisės objektą, juo pripažįstant tik materialų daiktą – sukurti universalias teises definicijas, t. y. civilinėje teisėje suformuoti tokius apibrėžimus, kurie neribotų galimybių prisiderinti prie kintančių visuomeninių santykių (Pakalniškis, 2002, p. 77). Teisės doktrinoje taip pat pagrįstai teigiama, kad Lietuvos daiktinė teisė neturėtų būti fragmentuojama, atskiriant nematerialius objektus nuo daiktinės teisės ir sukuriant jiems specialų, atskirą teisinį reglamentavimą, nes Lietuvos daiktinė teisė yra universali ir suteikianti galimybę naujus teisinius reiškinius kvalifikuoti tradicinėmis daiktinės teisės kategorijomis (Didžiulis, 2020, p. 48–49). Taigi, nepaisant nuo seno žinomų ir nusistovėjusių tradicijų, šiandien nuosavybės teisė nebegali būti siejama vien su materialiais daiktais, nes tai neatitiktų šiuolaikinių visuomeninių santykių ir civilinės apyvartos, kurioje vis didesnę reikšmę įgyja nematerialūs objektai (*res incorporales*). Todėl Lietuvos civilinėje teisinėje sistemoje pagrįstai yra įtvirtintas pliuralistinis požiūris į nuosavybės teisės objektą, juo pripažįstant ir materialios išraiškos neturinčius objektus, be kita ko, tokiu būdu skatinant ekonominę, technologinę ir socialinę visuomeninių santykių pažangą.

Vis dėlto, nors Lietuvoje ir įtvirtintas pliuralistinis nuosavybės teisės objekto suvokimas, įstatymų leidėjas, priešingai nei daiktų atveju, nepateikia jokio apibrėžimo, kas turėtų būti pripažįstama ir laikoma CK 4.38 straipsnyje nurodyto „kito turto“ objektais, nepaisydamas to, kad nuosavybės teisės objekto apibrėžimas yra be galo svarbus visai civilinės teisės sistemai. Nuo šio apibrėžimo priklauso konkretaus objekto galėjimas dalyvauti civilinėje apyvartoje, nuosavybės teisės neliečiamumo ir apsaugos ribų nustatymas, kitų civilinės teisės institutų taikymas ir kt. Teisės doktrinoje galima rasti nuomonių, kad CK 4.38 straipsnyje pateiktas nuosavybės teisės objekto apibrėžimas turi būti aiškinamas kartu su CK 1.97 straipsnyje išvardytais civilinių teisių objektais, t. y. pripažįstant, kad nuosavybės teisės objektu gali būti laikomi visi civilinių teisių objektai (Baranauskas *et al.*, 2010, p. 69). Tačiau, autoriaus nuomone, toks nuosavybės teisės objekto apibrėžimo aiškinimas yra per platus, nes nuosavybės teisės objektais gali būti pripažįstami tik tie civilinių teisių objektai, kurie turi civilinio apyvartumo savybę ir ekonominę vertę, nes nuosavybės teisės reglamentuojami santykiai yra turiniai (Mizaras *et al.*, 2009, p. 22). O civilinė teisė reglamentuoja ne tik turinius santykius, bet ir asmeninius neturtinius santykius, nesusijusius su turiniais, kurių objektas yra asmeninė neturtinė vertybė, neturinti ekonominio turinio, pavyzdžiui, fizinio asmens vardas, atvaizdas ir kt. (Mizaras *et al.*, 2009, p. 195). Tokios civilinės teisės reglamentuojamos neturtinės vertybės, kurios išimtinai yra susijusios su asmeniu, negali dalyvauti civilinėje apyvartoje, taigi, negali būti pripažįstamos ir nuosavybės teisės objektu. Todėl CK 1.97 straipsnyje nurodyti civilinių teisių objektai gali būti pripažįstami nuosavybės teisės objektais tik

² Pavyzdžiui, šiuo metu Elonas Muskas (angl. *Elon Musk*) yra turtingiausias pasaulio žmogus. Didžiąją jo turimo turto dalį sudaro nematerialios „Tesla Inc“ akcijos.

tada, jeigu jie turi civilinio apyvartumo savybę ir ekonominę vertę. Tokių savybių neturintys objektai negali būti laikomi nuosavybės teisės objektais ir santykius dėl šių objektų reglamentuoja ne nuosavybės teisės normos, o kiti civilinės teisės institutai.

Kadangi pateikti vienintelį „kito turto“ apibrėžimą yra sunku dėl skirtingų turto sampratų ir vis atsirandančių naujų turto rūšių, manytina, kad būtų tikslinga išskirti kriterijus, pagal kuriuos būtų galima nustatyti, ar tam tikras objektas gali būti priskirtas „kito turto“ kategorijai ir būti laikomas nuosavybės teisės objektu, ar ne. Autoriaus manymu, kriterijai galėtų būti tokie:

- 1) objektas turi būti nematerialus;
- 2) objektas privalo turėti ekonominę vertę;
- 3) objektą turi būti įmanoma apibrėžti (specifiškumo reikalavimas);
- 4) objektą turi būti įmanoma faktiškai ar teisiškai pasisavinti ir priskirti asmens valdžiai.

Pagal pirmą kriterijų objektas turi būti nematerialaus pasaulio dalykas, t. y. jis turi egzistuoti ne materialiaame pasaulyje, o virtualiaame, arba jo egzistavimo pagrindas turi būti galiojanti pozityvioji teisė. Tokią išvadą leidžia daryti sisteminis CK 4.1 ir CK 4.38 straipsnių aiškinimas.

Pagal antrą kriterijų objektas privalo turėti ekonominę vertę. Tokią išvadą leidžia daryti CK 4.38 straipsnyje nurodyta sąvoka „turtas“. Ekonominę vertę gali turėti tik riboti išteklių, kurie gali būti naudingai panaudoti žmogaus veikloje tenkinant jo poreikius, pavyzdžiui, virtuali nuosavybė. Jeigu tie išteklių yra prieinami visiems ir yra neriboti, jie negali būti laikomi turinčiais ekonominę vertę. Ekonominės vertės taip pat neturi ir skolos jų turėtojui, nes jos kaip tik sunkina skolininko turtinę padėtį ir jam šiuo požiūriu yra nenaudingos (Didžiulis, 2020, p. 42). Nustatant, ar tam tikras objektas turi ekonominę vertę, svarbu ir tai, kad ekonominė vertė būtų nustatoma vadovaujantis objektyviu kriterijumi, t. y. visuotiniu turto ekvivalentu – pinigais, o ne subjektyviu paties objekto savininko vertinimu. Tai reiškia, kad tokie objektai, kurie nors ir yra nematerialūs, tačiau neturi jokios objektyvios ekonominės vertės, t. y. jų objektyviai negalima įvertinti pinigais, neturėtų būti priskirti „kito turto“ kategorijai ir būti laikomi nuosavybės teisės objektu. Antraip civilinėje teisėje vartojama sąvoka „turtas“ prarastų savo prasmę (Bartkus *et al.*, 2001, p. 56).

Trečias kriterijus yra neatsiejamai susijęs su vienu iš esminių daiktinės teisės principu – specifiškumu. Kaip minėta, šis principas (reikalavimas) reiškia, kad kiekvienas nuosavybės teisės objektas turi būti identifikuotas, t. y. aiškiai ir nedviprasmiškai apibrėžtas, nes nuosavybės teisę galima turėti tik į individualiais požymiais apibrėžtą ar į rūšiniais požymiais individualizuotą objektą (McGuire *et al.*, 2011, p. 18–19). Tačiau kitaip nei dėl materialių daiktų, specifiškumo reikalavimo įgyvendinimas į nematerialų objektą yra gerokai sunkesnis, t. y. nematerialų objektą yra daug sunkiau identifikuoti nei materialų daiktą. Būtent dėl šios priežasties teisės doktrinoje pliaralistinis požiūris į nuosavybės teisės objektą yra kritikuojamas. Pavyzdžiui, teigiama, kad turtines teises pripažįstant nuosavybės teisės objektu, susiduriama su „teisės į teisę“ situacija, o tai sudaro prielaidas atsirasti teisių struktūrai iki begalybės, dėl ko teisinio santykio požiūriu pasimeta teisės objektas, t. y. vertybė, dėl kurios ir atsiranda teisė (Sakavičius, 2008, p. 46). Vis dėlto tokia išsakoma pliaralistinio požiūrio kritika yra neviseiškai pagrįsta, nes egzistuoja nemažai turtinių teisių ir kitų nematerialių objektų, kurie gali būti aiškiai apibrėžti ir identifikuojami. Pavyzdžiui, teisė atkurti nuosavybės teises į išlikusį nekilnojamąjį turtą pagal Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą (Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymas, 1997); hipotekos teisė į įkeistą objektą, kuri yra ne tik aiškiai apibrėžta, bet ir registruojama viešajame registre (CK 4.185 straipsnio 4 dalis) ir kt. Taigi, nors specifiškumo reikalavimo įgyvendinimas nematerialių objektų atžvilgiu yra daug sudėtingesnis nei materialių daiktų, vis dėlto įgyvendinti šį reikalavimą yra įmanoma, nes egzistuoja pakankamai nematerialių vertybių, kurias galima tiksliai ir nedviprasmiškai apibrėžti, siekiant jas išskirti iš kitų nematerialių objektų.

Ketvirtas kriterijus yra susijęs su objekto pasisavinimo galimybe. Jis reiškia, kad kaip ir daiktai, taip ir nematerialūs objektai, tam, kad galėtų būti priskirti „kito turto“ kategorijai ir būti laikomi nuosavybės teisės objektu, turi turėti galimybę, priklausomai nuo savo pobūdžio, būti teisiškai ar faktiškai pasisavinti. Tai reiškia, kad *res incorporales* objektas, kaip ir materialus daiktas, turi turėti galimybę būti priskirtas konkrečiam asmens patrimonijai. Tačiau būtina pabrėžti, kad yra tam tikrų nematerialių objektų, kuriuos nors ir yra įmanoma pasisavinti, tačiau jų pasisavinimas prilygtų nusikalstamos veikos darymui. Pavyzdžiui, tam tikrais atvejais finansų rinkų svyravimas gali turėti ekonominę vertę profesionaliems investuotojams, tačiau jo pasisavinti ir priskirti konkrečiam asmeniui teisine prasme yra neįmanoma, nes tai reikštų piktnaudžiavimą rinka, o tai yra draudžiama (ES piktnaudžiavimo rinka reglamento 12 ir 15 straipsniai) (Didžiulis, 2020, p. 42).

Taigi, jeigu nematerialus objektas atitinka minėtus kriterijus, autoriaus manymu, jis gali būti priskiriamas „kito turto“ kategorijai ir būti laikomas nuosavybės teisės objektu, į kurį gali būti įgyjama nuosavybės teisė (CK 4.38 straipsnis). Teisės doktrinoje taip pat išskiriami principai, į kuriuos būtina atsižvelgti, sprendžiant, ar tam tikrą objektą reikėtų pripažinti nuosavybės teisės objektu. Pavyzdžiui, yra teigiama, kad būtina atsižvelgti į tai, ar suteikus konkrečiam objektui nuosavybės teisės statusą bus skatinamas darbas, kaip bus paskirstyta gerovė, ar bus užtikrintas to objekto savininko teisių gynimas ir kt. (Shavell, 2002, p. 2–10). Nuosavybės teisės statuso suteikimas nematerialiems objektams, atsižvelgiant į pirmiau išskirtus kriterijus ir nurodytus principus, leidžia maksimaliai ir efektyviai panaudoti nematerialųjį turtą civilinėje apyvaroje, pavyzdžiui, jį įkeisti ir gauti kreditą.

Vis dėlto, nors pagal Lietuvos teisinį reglamentavimą nuosavybės teisė gali būti įgyjama ir į materialios išraiškos neturinčius objektus, kai kurie daiktinės teisės institutai yra nepritaikyti įgyvendinti nuosavybės teisę į nematerialųjį turtą. Pavyzdžiui, vindikacinio ieškinio pareiškimo galimybė išimtinai priklauso tik nuo to, kokia forma nuosavybės teisės objektas egzistuoja, t. y. materialia ar nematerialia, nes CK 4.95 straipsnyje numatyta, kad „savininkas turi teisę išreikalauti savo **daiktą** iš svetimo neteisėto valdymo“. Tai reiškia, kad jeigu, pavyzdžiui, iš fizinio asmens yra pagrobama materialinė knyga, jis gali pareikšti vindikacinį ieškinį reikalaujdamas ją sugrąžinti iš svetimo neteisėto valdymo, nes knyga yra materialinė, todėl ji laikoma daiktu teisine prasme. Tačiau jeigu lygiai tas pats veiksmas būtų atliktas įsilaikymo į fizinio asmens elektroninį įrenginį metu panaudojant kompiuterines technologijas – galimybės savininkui pareikšti vindikacinį ieškinį nebūtų, nes pagrobta knyga yra virtuali, neturinti materialios išraiškos, t. y. ji nėra laikoma daiktu pagal civilinę teisę (CK 4.1 straipsnis). Autoriaus manymu, toks nuosavybės teisės santykių reglamentavimas Lietuvoje yra ydingas, nes forma, kuria egzistuoja viena ar kita vertybė, neturi būti pagrindas diferencijuoti savininko galimybės ginti turimos nuosavybės teisės. Juo labiau, jeigu konkretus nematerialus objektas gali būti pripažįstamas nuosavybės teisės objektu ir į jį gali būti įgyjama nuosavybės teisė, jis negali būti vertinamas ir saugomas mažiau nei tradicinis nuosavybės teisės objektas – materialus daiktas. Šią teisinio reglamentavimo problematiką bandoma netiesiogiai spręsti kasacinio teismo praktikoje. Vienoje iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtų bylų konstatuota, kad lėšos, esančios banko sąskaitoje, yra pripažįstamos nematerialiuoju finansiniu turtu ir jos pagal galiojančias daiktines teisės normas priskirtinos CK 4.38 straipsnyje nurodytai „kito turto“ kategorijai. Atsižvelgiant į tai, kasacinis teismas netiesiogiai šioje byloje konstatavo, kad investuotojas, siekdamas sugrąžinti savo nematerialias pinigines lėšas, gali imtis daiktinių teisių gynybos būdų pareiškdamas vindikacinį ieškinį. Tačiau ši galimybė egzistuoja tik iki to momento, kol investuotojo nuosavybės teisė į pinigines lėšas nėra pasibaigusi, t. y. nėra perėjusi kitam asmeniui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-470/2013). Taigi, Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktikoje, nors ir netiesiogiai, pripažįstama galimybė pareikšti vindikacinį ieškinį ir į nematerialų objektą – konkrečiai į lėšas, esančias banko sąskaitoje. Vis dėlto,

formaliai vertinant, toks kasacinio teismo pateiktas teisės aiškinimas neatitinka įstatymo raidės, nes, kaip minėta, vadovaujantis CK 4.95 straipsniu – vindikacinis ieškinys gali būti reiškiamas išimtinai tik materialių daiktų atžvilgiu. Šiuo klausimu ypač yra pažangus Liuksemburgo komercinis kodeksas, kurio 567 straipsnyje numatyta, kad vindikacinis ieškinys gali būti pareikštas ir į *res incorporales* objektą, t. y. Liuksemburgo komercinis kodeksas nesieja vindikacinio ieškinio pareiškimo galimybės su nuosavybės teisės objekto egzistavimo forma (Code de commerce..., 1915). Lietuvos daiktinėje teisėje yra ir daugiau institutų, kurie išimtinai pritaikyti tik materialių daiktų reglamentavimui. Pavyzdžiui, nuosavybės teisės instituto nuostatos, įtvirtintos CK 4 knygos V skyriuje, pritaikytos vien materialiajam turtui; reglamentuojant nuosavybės teisės perleidimą, pirmiausia yra reglamentuojama materialių objektų apyvarta (CK 4.48, 4.49 straipsniai) ir kt.

Taigi, Lietuvoje galiojantis nuosavybės teisės reglamentavimas sudaro paradoksišką situaciją – nuosavybės teisė gali būti įgyjama į materialios išraiškos neturinčius objektus (CK 4.38 straipsnis), tačiau nuosavybės teisė į juos iš esmės negali būti įgyvendinta visa apimtimi. Autoriaus manymu, šią situaciją yra galima išspręsti dviem būdais. Pirma, galima patikslinti CK 4.1 straipsnyje nurodytą daikto sąvoką jos nesiejant išimtinai tik su materialiais daiktais, taip kaip, pavyzdžiui, yra Austrijos civiliniame kodekse (ABGB 285, 291 straipsniai). Antra, galima pakeisti atskirų daiktinės teisės institutų, kurie išimtinai yra susiję tik su materialiais daiktais, reglamentavimą, pavyzdžiui, sekant Liuksemburgo komercinio kodekso pavyzdžiu, Lietuvos daiktinėje teisėje būtų galima numatyti vindikacinio ieškinio pareiškimo galimybę ne tik į materialius daiktus, bet ir į *res incorporales* objektus.

Išvados

1. Lietuvoje yra įtvirtinta siauroji daikto samprata, pagal kurią, daiktas fizine ir teisine prasme nesisiria. Tam, kad konkretus objektas būtų pripažįstamas daiktu teisine prasme, jis turi atitikti šiuos kriterijus: a) objektas privalo būti materialus; b) objektą turi būti įmanoma pasisavinti; c) objektas turi turėti ekonominę vertę. Jeigu objektas ekonominės vertės neturi, jis negali būti pripažįstamas daiktu teisine prasme, net jeigu jis ir yra materialus ir jį įmanoma pasisavinti, nes nuosavybės teisiniai santykiai yra turtiniai, todėl ir nuosavybės teisės objektas privalo turėti ekonominę vertę.
2. Lietuvos įstatymų leidėjas nepateikia jokio apibrėžimo ar kriterijų, kurie leistų nustatyti, kokie objektai gali būti priskiriami CK 4.38 straipsnyje nurodytai „kito turto“ kategorijai ir būti laikomi nuosavybės teisės objektu. Atsižvelgiant į sisteminį teisės normų aiškinimą ir į teisės doktrinoje vyraujančias pozicijas, manytina, kad galima išskirti šiuos kriterijus, pagal kuriuos *res incorporales* objektas galėtų būti priskirtas „kito turto“ kategorijai ir būti laikomas nuosavybės teisės objektu: a) objektas privalo būti nematerialus; b) objektas privalo turėti ekonominę vertę; c) objektą turi būti įmanoma apibrėžti (specifiškumo reikalavimas); d) objektą turi būti įmanoma faktiškai ar teisiškai pasisavinti ir priskirti asmens valdžiai.
3. Nors Lietuvos teisinis reglamentavimas ir numato galimybę įgyti nuosavybės teisę į nematerialius objektus, tačiau kai kurie Lietuvos daiktinės teisės institutai yra nepritaikyti nuosavybės teisei į juos įgyvendinti, nes šie institutai, pagal teisinį reglamentavimą, išimtinai gali būti pritaikyti tik materialiams daiktams. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad šią problemą būtų galima išspręsti keičiant CK 4.1 straipsnyje nurodytą daikto sąvoką – nebetapatinant daikto fiziniu ir teisiniu požiūriu arba keičiant tam tikrų daiktinės teisės institutų reglamentavimą, jų įgyvendinimo nebesiejant išimtinai tik su materialiais daiktais.

Literatūra

Norminiai teisės aktai

Tarptautiniai teisės aktai

Sutartis dėl valstybių veiklos tyrinėjant ir naudojant kosminę erdvę, įskaitant Mėnulį ir kitus dangaus kūnus, reguliavimo principų (1967). *Valstybės žinios*, Nr. 19-924.

Europos Sąjungos teisės aktai

Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. balandžio 16 d. reglamentas (ES) Nr. 596/2014 dėl piktnaudžiavimo rinka (Piktnaudžiavimo rinka reglamentas) ir kuriuo panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/6/EB ir Komisijos direktyvos 2003/124/EB, 2003/125/EB ir 2004/72/EB.

Nacionaliniai teisės aktai

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2002). *Valstybės žinios*, 36-1340.

Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinis kodeksas (1964). *Valstybės žinios*, 19- 138.

Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymas (1997). *Valstybės žinios*, 65-1558.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso projektas (1996). *Valstybės žinios*, Nr. 108.

Užsienio valstybių teisės aktai

Bürgerliches Gesetzbuch (1900) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/ [žiūrėta 2022-04-01].

Codigo Civil Frances (1804) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.fd.ulisboa.pt/wp-content/uploads/2014/12/Codigo-Civil-Frances-French-Civil-Code-english-version.pdf> [žiūrėta 2022-04-15].

Codice Civile Italiano (1942) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.jus.unitn.it/cardozo/obiter/codciv/Lib3.htm> [žiūrėta 2022-04-15].

Código Civil Português (1966) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://dre.pt/dre/legislacao-consolidada/decreto-lei/1966-34509075> [žiūrėta 2022-04-10].

Code De Commerce (1915) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/code/commerce/art_570/20160101 [žiūrėta 2022-05-03].

Dutch Civil Code (1992) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.dutchcivillaw.com/civilcodegeneral.htm> [žiūrėta 2022-04-01].

Gesamte Rechtsvorschrift für Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (1812) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622> [žiūrėta 2022-04-15].

Specialioji literatūra

Ball, J. (2006). The boundaries of property rights in english law. *Electronic Journal of Comparative Law*, 10.3, 33 p.

Baranauskas, E. et al. (2010). *Daiktinė teisė*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

Bartkus, G. et al. (2001). *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia.

Birštonas, R. (2014). Dvi nuosavybės teisės istorijos: civilinio ir konstitucinio požiūrių susidūrimas. Iš *Privatinės teisės doktrina ir praktika*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

Didžiulis, L. (2020). Lietuvos Respublikos daiktinės teisės modelio atsparumas XXI a. iššūkiams. Iš *Daiktinė teisė: ar privatinės teisės pamatai atlaikys XXI a. iššūkius?* Vilnius: Žuvėdra.

Jakutytė-Sungailienė, A. (2009). Turto samprata Lietuvos civilinėje teisėje. *Socialinių mokslų studijos*, 3(3), 213–227.

McGuire, M. et al. (2011). National Report on the Transfer of Movables in Germany. Iš *National Reports on the Transfer on Movables in Europe*. Volume 3: Germany, Greece, Lithuania, Hungary. European law publishers.

Mikelėnas, V. (2002). *Prievolių teisė: vadovėlis*. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia.

Mikelėnas, V. (2020). Keli pamąstymai apie daiktinės ir prievolių teisės santykį. Iš *Daiktinė teisė: ar privatinės teisės pamatai atlaikys XXI a. iššūkius?* Vilnius: Žuvėdra.

Mizaras, V. et al. (2009). *Civilinė teisė. Bendroji dalis*. Vadovėlis. Vilnius: Justitia.

Nekrošius, I. et al. (1999). *Romėnų teisė*. Vadovėlis. Vilnius: Justitia.

- Pakalniškis, V. (2002). Nuosavybės teisės doktrina ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Jurisprudencija*, 28(20), 69–79.
- Pakalniškis, V. (2005). Daiktai civilinių teisių objektų sistemoje. *Jurisprudencija*, 71 (63), 76–85.
- Sakavičius, J. (2008). Kai kurie daiktinės ir prievolinės teisės santykio probleminiai aspektai. *Jurisprudencija*, 107(5), 42–49.
- Shavell, S. (2002). Economic analysis of property law. *Discussion paper No. 399*, Harvard Law school, p. 2–10.
- Smaliukas, A. (2003). Lyginamoji įkeitimo teisės reformos analizė: modernaus įkeitimo sampratos problemos. *Teisė*, 46, 117–138.
- Smaliukas, A. (2017). *Property and trust law in lithuania*. Wolters Kluwer; 19.
- Vaišvila, A. (2009). *Teisės teorija*. Vadovėlis. Vilnius: Justitia.
- Van Erp, S. (2009). *From 'Classical' to Modern European Property Law? Essays in honour of konstantinos d. Kerameus/* festsschrift für konstantinos d. Kerameus, a. Sakkoulas/Bruylant, ed., 1, p. 1517–1533.
- Van Erp, S. (2017). Ownership of Data: The cumerus clausus of Legal Objects. *The Brigham-Kanner Property Conference Journal*, 6, 235–257.
- Drobnig, U., Von Bar, C. (2004). *Study on Property Law and Non-contractual Liability Law as they relate to Contract Law*. European Commission – Health and Consumer Protection Directorate-General, Sanco B5-1000/02/000574.
- Vitkevičius, P. et al. (1998). *Civilinė teisė*. Vadovėlis. Vilnius: Vijausta.

Teismų praktika

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugpjūčio 23 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 152-5605.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-470/2013. *Teismų praktika*, 2013, 40, 26–55.

Kiti šaltiniai

UK Acknowledges NFTs as Property in Main Ruling for Crypto Theft. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://techyinsight.com/uk-acknowledges-nfts-as-property-in-main-ruling-for-crypto-theft/> [žiūrėta 2022-05-04].

Problematic Aspects of Regulating the Object of the Right to Property in Lithuania

Eimantas Kadys

(Vilnius University)

S u m m a r y

This paper analyzes the regulation of the object of civil property law in Lithuania. It reveals that separate doctrines of property law understand the object of property law differently. The classical doctrine of the law of property recognizes the object of the law of property only as a tangible object. The innovative doctrine of the law of property recognizes the right of ownership not only in respect of a tangible object, but also in respect of values which do not have the attribute of materiality – *res incorporales*. This pluralistic approach to the object of property law is nowadays recognized both in Lithuania and in the legal systems of other countries of the world. This paper points out that in Lithuania, a narrow concept of the object has been established, stating that an object in the physical and legal sense is not different. In order for a specific object to be recognized as a material thing in the legal sense, the author identifies the following criteria that must be met by such an object: (1) objectivity; (2) the object must be capable of being appropriated; and (3) the object must have economic value. The paper also analyzes the intangible asset as an object of property law under Lithuanian law. The legislator does not provide any definition to determine which objects can be included in the category of “other property” referred to in Article 4.38 CC. Therefore, taking into account the systematic interpretation of legal norms and the positions prevailing in legal doctrine, the author distinguishes the criteria according to which an object of *res incorporales* can be considered an object of property law in the Lithuanian civil law system: 1) the object must be immaterial; 2) the object must have economic value; 3) the object must be definable (specificity requirement); 4) the object must be capable of being factually or legally appropriated and assigned to a person’s power.

Nuosavybės teisės objekto reglamentavimo Lietuvoje probleminiai aspektai

Eimantas Kadys

(Vilniaus universitetas)

S a n t r a u k a

Straipsnyje analizuojamas civilinės nuosavybės teisės objekto reglamentavimas Lietuvoje. Atskleidžiama, kad skirtingose daiktinės teisės doktrinos nuosavybės teisės objektas yra suprantamas skirtingai. Klasikinė daiktinės teisės doktrina nuosavybės teisės objektu pripažįsta tik materialų daiktą. O novatoriškoji daiktinės teisės doktrina nuosavybės teisę pripažįsta ne tik į materialų daiktą, bet ir į vertybes, neturinčias materialumo požymio – *res incorporales*. Toks pliuralistinis požiūris į nuosavybės teisės objektą šiandien yra pripažįstamas tiek Lietuvoje, tiek kitose pasaulio valstybių teisinėse sistemose. Straipsnyje nurodoma, kad Lietuvoje įtvirtinta siauroji daikto samprata, teigiant, kad daiktas fiziniu ir teisiniu požiūriu nesiskiria. Tam, kad konkretus objektas galėtų būti pripažįstamas daiktu teisine prasme, straipsnyje autorius išskiria kriterijus, kuriuos toks objektas turi atitikti: 1) objektiškumo; 2) objektą turi būti įmanoma pasisavinti; 3) objektas turi turėti ekonominę vertę. Straipsnyje taip pat analizuojamas nematerialusis turtas kaip nuosavybės teisės objektas pagal Lietuvos teisinį reglamentavimą. Įstatymų leidėjas nepateikia jokio apibrėžimo, kuris leistų nustatyti, kurie objektai gali būti priskiriami CK 4.38 straipsnyje nurodytai „kito turto“ kategorijai. Todėl autorius, atsižvelgdamas į sisteminę teisės normų aiškinimą ir į teisės doktrinoje vyraujančias pozicijas, išskiria kriterijus, pagal kuriuos *res incorporales* objektas Lietuvos civilinės teisės sistemoje gali būti laikomas nuosavybės teisės objektu: 1) objektas privalo būti nematerialus; 2) objektas privalo turėti ekonominę vertę; 3) objektą turi būti įmanoma apibrėžti (specifiškumo reikalavimas); 4) objektą turi būti įmanoma faktiškai ar teisiškai pasisavinti ir priskirti asmens valdžiai.

Eimantas Kadys yra Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės katedros doktorantas. Rengiamos disertacijos tema: „Skaitmeninis turtas kaip nuosavybės teisės objektas“. Pagrindinė mokslinių interesų sritis – civilinė teisė.

Eimantas Kadys is a doctoral student at the Faculty of Law of Vilnius University. The title of his dissertation is *Digital Assets as a Property Law Object*. His main scholarly interests focus on civil law.